

Sygn. akt II USK 257/21

POSTANOWIENIE

Dnia 16 września 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z wniosku J. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddziałowi w W.
z udziałem D. S.A. w likwidacji w W.
oraz A. L.
o przeniesienie odpowiedzialności z tytułu składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 16 września 2021 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...).
z dnia 6 listopada 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od J. K. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń
Społecznych II Oddział w W. kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta)
zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 6 lipca 2017 r. Sąd Okręgowy w G. zmienił zaskarżoną przez J. K. decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddziału w W. z dnia 9 maja 2007 r. w sprawie odpowiedzialności J. K. z tytułu nieopłaconych składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Ubezpieczeń Zdrowotnych, Fundusz Pracy i Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych - stwierdzając, iż J. K., jako członek zarządu D. S.A. w W., nie odpowiada za zadłużenie Spółki powstałe wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z tytułu nieopłacenia składek na ubezpieczenia

społeczne, ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych powstałe w czasie pełnienia funkcji członka zarządu.

Sąd Apelacyjny w G., wyrokiem z dnia 6 listopada 2026 r., zmienił zaskarżony przez organ rentowy wyrok Sądu Okręgowego, stwierdzając, że J. K. odpowiada za zadłużenie Spółki powstałe wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z tytułu nieopłacenia składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych - wraz z odsetkami, za wyjątkiem odsetek za zwłokę od nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych obliczonych od 24 stycznia 2003 r.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku J. K. zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, a mianowicie: (-) art. 118 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 1450) w związku z art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 423), przez jego błędną wykładnię i nieuwzględnienie zarzutu przedawnienia, który odnosi się do decyzji z dnia 9 maja 2007 r.; (-) art. 24 ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 59 § 1 pkt 9 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, przez błędną wykładnię, a także art. 24 ust. 5f ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, przez błędne zastosowanie i w konsekwencji nieuwzględnienie, że składkowe zaległości Spółki za okres od października 2001 do maja 2002 r. wygasły z powodu przedawnienia, co doprowadziło do naruszenia art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej przez orzeczenie o solidarnej odpowiedzialności skarżącego za te zaległości, mimo ich nieistnienia w dacie wydania zaskarżonego wyroku.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na występujące w niej istotne zagadnienie prawne sprowadzające się do udzielenia odpowiedzi, jakie są granice czasowe prowadzenia postępowania i orzekania o odpowiedzialności osoby trzeciej za zobowiązania składkowe spółki prawa handlowego.

W uzasadnieniu wniosku skarżący zakwestionował stanowisko Sądu Najwyższego, że w sprawie z odwołania od decyzji organu rentowego o odpowiedzialności członka zarządu spółki za składki ocena sądu obejmuje jedynie zachowanie terminu wydania decyzji o odpowiedzialności osoby trzeciej (art. 118 § 1 Ordynacji podatkowej), a nie przedawnienie zobowiązania wynikającego z tej decyzji oraz że z tego względu prawidłowość decyzji o odpowiedzialności osoby trzeciej za składki ocenia się według stanu z daty jej wydania, a nie z chwili orzekania przez sąd ubezpieczeń społecznych na skutek odwołania od tej decyzji, ponieważ może ona zostać wydana do upływu przedawnienia zobowiązania podatkowego (składkowego), co następuje, zgodnie z art. 118 § 1 Ordynacji podatkowej z upływem 5 lat licząc od końca roku kalendarzowego, w którym powstała zaległość podatkowa.

Skarżący podkreślił, że taka wykładnia pomija to, że wygaśnięcie zobowiązania pierwotnego dłużnika (płatnika składek) zwalnia z odpowiedzialności osobę trzecią, na której w świetle przepisów prawa ciąży odpowiedzialność za zaległość z tytułu tegoż zobowiązania. W konsekwencji zaś, niezależnie od art. 118 § 1 Ordynacji podatkowej, organy rentowe mogą orzekać o odpowiedzialności z tytułu nieopłaconych składek osoby trzeciej jedynie do momentu przedawnienia zobowiązania podmiotu, będącego głównym dłużnikiem. Granice czasowe odpowiedzialności osoby trzeciej wyznacza zatem istnienie zaległości z tytułu nieopłaconych składek, za którą odpowiedzialność tę orzeczono, co wynika z akcesoryjnego charakteru odpowiedzialności osoby trzeciej w stosunku do odpowiedzialności podatnika. Zaległość z tytułu nieopłaconych składek istnieje natomiast tak długo, jak długo istnieje samo zobowiązanie. W przypadku wydania decyzji o odpowiedzialności osoby trzeciej i wygaśnięcia zobowiązania pierwotnego dłużnika decyzja ta traci swoje podstawy. Wygaśnięcie zobowiązania pierwotnego dłużnika powoduje też zwolnienie z odpowiedzialności osoby trzeciej. Wobec tego decyzja o odpowiedzialności staje się bezprzedmiotowa. Organ rentowy, który wydał taką decyzję, powinien wygasić ją jako bezprzedmiotową.

Z punktu widzenia możliwości orzeczenia o odpowiedzialności skarżącego jako osoby trzeciej, bez znaczenia jest okoliczność, że do przedawnienia zobowiązań składkowych Spółki D. S.A. w likwidacji w W. doszło na etapie

postępowania odwoławczego prowadzonego w przedmiocie tej odpowiedzialności. Nie ulega bowiem wątpliwości, że ani organ pierwszej instancji, ani też Sąd działający jako organ odwoławczy nie mogą orzec o odpowiedzialności osoby trzeciej za zaległość z tytułu zobowiązania, które uległo już przedawnieniu. Postępowanie w tym przedmiocie staje się bezprzedmiotowe, przy czym bezprzedmiotowość ta sprowadza się do niemożności przypisania osobie trzeciej (skarżącemu), odpowiedzialności za zaległość w przedawnionym zobowiązaniu. Innymi słowy, skoro zobowiązanie składkowe Spółki przedawniło się zanim ostatecznie orzeczono o odpowiedzialności osoby trzeciej za zaległość w tym zobowiązaniu, niedopuszczalne jest ani wprowadzenie do obrotu prawnego wyroku Sądu Apelacyjnego ostatecznie orzekającego odpowiedzialność osoby trzeciej, ani też podjęcie rozstrzygnięcia, które powodowałoby, że przymiot ostateczności uzyska decyzja organu rentowego zaskarżona przez osobę trzecią prawidłowo, tj. z zachowaniem wymogów formalnych obowiązujących przy wnoszeniu odwołania. Zdaniem skarżącego, mając na uwadze jedną z podstawowych reguł wynikających z konstytucyjnej klauzuli państwa prawa, jaką jest zasada zaufania jednostki do państwa i stanowionego przez nie prawa, nie jest dopuszczalne orzekanie o odpowiedzialności osoby trzeciej za nieuregulowane przez spółkę zobowiązania składkowe w sytuacji gdy te zobowiązania uległy już przedawnieniu. Nikt nie może być narażony na dalsze postępowanie sądowe dotyczące jego odpowiedzialności za cudzy dług w sytuacji, gdy ten dług już nie istnieje albo ustały już przesłanki do jego odpowiedzialności za cudzy dług.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie od odwołującego się na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne

wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Przez istotne zagadnienie prawne, na które powołuje się skarżący, należy rozumieć problem o charakterze prawnym, powstały na tle konkretnego przepisu prawa, mający charakter rzeczywisty w tym znaczeniu, że jego rozwiązanie stwarza realne i poważne trudności. Problem ten musi mieć jednocześnie charakter uniwersalny, przez co należy rozumieć, że jego rozwiązanie powinno służyć rozstrzygnięciu innych podobnych spraw. Jednocześnie, chodzi o problem, którego wyjaśnienie byłoby konieczne dla rozstrzygnięcia danej sprawy, a więc pozostający w związku z podstawami skargi oraz z wiążącym Sąd Najwyższy, a ustalonym przez sąd drugiej instancji, stanem faktycznym sprawy (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), i także w związku z podstawą prawną stanowiącą podstawę wydania zaskarżonego wyroku. Musi więc ono pozostawać w związku ze sprawą (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13, LEX nr 1375467; z dnia 26 stycznia 2012 r., I PK 124/11, LEX nr 1215465; z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 293/11, LEX nr 1214577; z dnia 24 lutego 2005 r., III PK 6/05, LEX nr 513003).

Przedstawione przez skarżącego istotne zagadnienie prawne bazuje na twierdzeniu, że decyzja (z dnia 9 maja 2007 r.) o jego odpowiedzialności jako członka zarządu D. S.A. z siedzibą w W. za zaległości z tytułu nieopłaconych składek wynikających z działalności Spółki została wydana z naruszeniem art. 118 § 1 Ordynacji podatkowej, bowiem zobowiązanie pierwotnego dłużnika, tj. Spółki, wygasło w 2014 r. (po upływie 10 letniego terminu przedawnienia obliczonego od momentu umorzenia postępowania upadłościowego w 2004 r.).

Zatem, choć nie wprost, to skarżący w rzeczywistości odwołuje się do art. 316 § 1 k.p.c., zgodnie z którym po zamknięciu rozprawy sąd wydaje wyrok, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy; w szczególności zasadzeniu roszczenia nie stoi na przeszkodzie okoliczność, że stało się ono wymagalne w toku sprawy. Pogląd skarżącego, że sąd działający jako organ odwoławczy nie może orzec o odpowiedzialności osoby trzeciej za zaległość z tytułu zobowiązania, które uległo już przedawnieniu w toku postępowania odwoławczego, odwołuje się do wyrażonej w powyższym przepisie postępowania

zasady aktualności orzeczenia sądowego, z zastosowaniem której skarżący chce zinterpretować art. 118 § 1 Ordynacji podatkowej. W związku z tym należy podkreślić, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest pogląd, że sąd ubezpieczeń społecznych ocenia legalność decyzji organu rentowego według stanu rzeczy istniejącego w chwili jej wydania. Wynika to z istoty postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w którym sąd dokonuje kontroli wyłącznie tych rozstrzygnięć o prawach i obowiązkach stron stosunku ubezpieczenia społecznego, które zostały uprzednio podjęte przez organ rentowy. Wprawdzie kontrola ta ma wymiar pełny i wszechstronny (w przeciwieństwie do kontroli sprawowanej przez sądownictwo administracyjne) a jednym z jej instrumentów jest możliwość prowadzenia przez sąd ubezpieczeń społecznych postępowania dowodowego na zasadach przewidzianych w Kodeksie postępowania cywilnego, to jednak rozstrzygnięcie sprawy przez sąd ubezpieczeń społecznych (po przeanalizowaniu na nowo wszelkich okoliczności faktycznych i prawnych) musi odnosić się do przedmiotu objętego treścią decyzji organu rentowego. Innymi słowy, zakres kognicji sądu ubezpieczeń społecznych jest ściśle uzależniony od tego, co było przedmiotem rozstrzygnięcia organu rentowego. W drodze wyjątku od tej zasady (który nie może być traktowany rozszerzająco), orzecznictwo dopuszcza możliwość uwzględniania przez sąd okoliczności niebędących przedmiotem decyzji organu rentowego. Przykładowo w wyroku z dnia 10 marca 1998 r., II UKN 555/97 (OSNAPiUS 1999 nr 5, poz. 181) Sąd Najwyższy dopuścił możliwość przyznania renty inwalidzkiej w sytuacji, gdy ubezpieczona spełniła warunki uprawniające do tego świadczenia po wydaniu zaskarżonej decyzji w toku postępowania przed sądem pierwszej instancji. Taka możliwość wchodzi w rachubę wówczas, gdy podstawa faktyczna rozstrzygnięcia zawartego w wyroku sądu dotyczy „okoliczności pewnych”. Wydanie w takiej sytuacji wyroku prowadzi do swoistego „skrócenia procedury” i jest podyktowane względami ekonomii procesowej. Eliminuje konieczność wystąpienia do organu rentowego przez osobę uprawnioną z kolejnym - tym razem zasadnym - wnioskiem o świadczenie niewątpliwie należne. To stanowisko było konsekwentnie prezentowane w późniejszym orzecznictwie (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 lipca 2000 r., II UKN 55/00, OSNAPiUS 2002 nr 2, poz. 49; z dnia 18 kwietnia

2001 r., II UKN 335/00, OSNP 2003 nr 1, poz. 19; z dnia 20 maja 2004 r., II UK 395/03, OSNP 2005 Nr 3, poz. 43; z dnia 25 stycznia 2005 r., I UK 152/04, OSNP 2005 nr 17, poz. 273 i z dnia 2 sierpnia 2007 r., III UK 25/07, OSNP 2008 nr 19-20, poz. 293; OSP 2009 nr 4, poz. 45, z glosą R. Babińskiej-Góreckiej).

W konkluzji, mimo że sąd ubezpieczeń społecznych rozpoznaje sprawę merytorycznie na nowo, to jednak jako organ kontrolny wobec organu rentowego ma obowiązek odniesienia się do stanu rzeczy istniejącego w dacie wydania decyzji. Z tej przyczyny obowiązująca w „klasycznym” procesie cywilnym reguła wyrażona w art. 316 § 1 k.p.c., zgodnie z którą sąd bierze pod uwagę stan rzeczy z chwili zamknięcia rozprawy, doznaje wyjątku w postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, ze względu na jego szczególny, odwoławczy charakter. Wyjątek od reguły z art. 316 § 1 k.p.c., czyli orzekanie według stanu z chwili wydania decyzji, dotyczy w szczególności spraw, których przedmiotem jest odpowiedzialność za zaległości składkowe płatnika składek lub osoby trzeciej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2013 r., I UK 55/13, LEX nr 1463840).

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozmieleniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa. W konsekwencji nie można uznać, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeśli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii przedstawianej w skardze i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka 2003 nr 13, poz. 5; z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467; z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578).

Biorąc pod uwagę powyższe poglądy, nie ulega wątpliwości, że upływ przedawnienia zobowiązania płatnika w toku postępowania przed sądem odwoławczym (sądem ubezpieczeń społecznych) w przedmiocie odpowiedzialności osoby trzeciej za zobowiązania płatnika, nie może być brany pod uwagę przez ten sąd ze względu na obowiązującą zasadę orzekania o legalności decyzji według stanu z dnia jej wydania.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. i art. 108 § 1 i art. 98 § 1 k.p.c. w związku art. 398²¹ k.p.c. w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 w związku z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r. poz. 265).